

Всеукраїнська наукова конференція

«Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень»

29 квітня 2025 року
М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України
Науково-дослідного інституту козацтва при Інституті
історії України НАН України**

Одеський національний морський університет

Одеський національний художній музей

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2025

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою історії України
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 18 червня 2025 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» Протокол № 17
від 26 червня 2025 р.

Редакційна колегія:

К.і. н., доцент Сєкерська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Яковлева Д. Є. (Одеса) –
відповідальний секретар
Д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава) Д.
і. н. Бруяко І. В. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2025. 250 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка відбулася **29 квітня 2025 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

ЛІТЕРАТУРНО – МИСТЕЦЬКІ ОСЕРЕДКИ ОДЕСИ В 1920 – Х РОКАХ:
ВІД «ГАРТУ» ДО «ВАПЛІТЕ»

Солодка Марія, Савченко Віктор.....215

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК КУРОРТУ СЕРГІЇВКА, ЙОГО
РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Теплякова Єлизавета, Водько Владислав.....221

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЕТНОГРАФА МИКОЛИ МАРКЕВИЧА *Торубара*
Вікторія, Шаповал Лариса.....230

НІМЕЦЬКІ КОЛОНІСТИ НА ТЕРЕНАХ ОДЕЩИНИ В ДРУГІЙ
ПОЛОВИНІ ХVІІІ-ХІХ СТ.

Федотов Нікіта, Водько Владислав.....235

ПОНТІЙСЬКА ЕКСПЕДИЦІЯ ПЕРІКЛА

Яковлєва Дар'я, Сєкерська Олена.....244

Торубара Вікторія, здобувачка другого
рівня вищої освіти, спеціальності 032
Історія та археологія

Шаповал Лариса, доцент кафедри
історії України Полтавського
національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

м. Полтава

УДК 39(477)(092)

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЕТНОГРАФА МИКОЛИ МАРКЕВИЧА

Анотація. У статті висвітлено життєвий і науковий шлях видатного українського етнографа, історика та фольклориста Миколи Андрійовича Маркевича. Проаналізовано його внесок у збереження та вивчення культурної спадщини Півдня України, зокрема українського фольклору, пісенного і казкового матеріалу. Розглянуто його наукову, викладацьку та громадську діяльність, участь у наукових товариствах і публікації в періодиці.

Ключові слова: Микола Маркевич, етнографія, фольклор, українська культура, Південь України, народна творчість, історія, народознавство, архів, пісні, казки, культурна спадщина.

Одна з видатних постатей української культури XIX століття Микола Андрійович Маркевич був народжений 7 лютого 1804 року в селі Дунаєць, що на Сумщині в сім'ї поміщика Андрія Івановича Маркевича. Як історик, етнограф, фольклорист і поет, він зробив вагомий внесок у збереження і дослідження культурної спадщини. Його праці залишаються цінним джерелом для сучасних істориків, літературознавців і етнографів [1, с. 423].

Закінчивши філологічний факультет Новоросійського університету в Одесі, дослідник у 1871 році розпочав викладацьку діяльність у місцевих навчальних закладах. У 1890–1895 роках він

став професором Новоросійського університету, поєднуючи викладання з активною науковою роботою. Дослідник вивчав архівні джерела, присвячені історії Півдня України, досліджував етнографію та збирав фольклор регіону. Його лекції у різних містах викликали широкий інтерес до традиційної культури серед інтелігенції, сприяючи залученню молоді до народознавства [4] .

У 1884 році через підозру в політичній неблагонадійності за ним було встановлено нагляд, а в 1895 році його заарештували за спробу провезення через кордон забороненої літератури, зокрема творів Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Миколи Чернишевського та Михайла Флоровського [6, с. 512].

Після слідства дослідник змушений був піти у відставку, однак продовжив наукову та громадську діяльність. Він виступав з публічними лекціями, брав участь у X–XII археологічних з'їздах, а також обіймав посаду секретаря Одеського товариства історії та старожитностей, членом якого став у 1887 році [4, с. 504].

Дослідник був також активним членом Таврійської вченої архівної комісії та Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові. Його статті друкувалися у таких виданнях, як «Записки Одесского общества истории и древностей», «Известия Таврической ученой архивной комиссии», «Записки Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка», а також у численних газетах і журналах, зокрема «Киевская старина», «Одесские новости» та інших. У своїх публікаціях він переважно зосереджувався на фольклорі Півдня України, дослідженню якого присвятив усе життя [4, с. 504].

Основні праці Маркевича включають "Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян", які є одним із перших систематизованих описів побуту українців. Значна увага приділялася українському фольклору. Зокрема, збірка "Українські народні пісні" є результатом тривалих польових досліджень, що розкривають багатство і різноманітність народної творчості [3, с. 233].

Маркевич використовував польові дослідження та власні спостереження, що допомогло йому фіксувати автентичні зразки

народної творчості. Його підхід поєднував науковий аналіз із творчим осмисленням, що зробило його праці унікальними для свого часу.

Також, до його найвизначніших праць можна віднести— фольклорні збірки «Одеса в народній поезії» (1888) та «Очерк сказок, звертающихся среди одесского простонародия» (1900). У них зібрано багатий матеріал: народні пісні, казки, легенди, балади та етнографічні записи, зроблені у Херсонській, Подільській, Волинській, Харківській і Таврійській губерніях. Записи дослідника високо оцінили сучасники, зокрема Іван Франко, який схвально відгукувався про зібрані ним казки [4, с. 505].

Особистий фонд науковця зберігається в Одеському обласному державному архіві. Близько третини його матеріалів присвячено фольклору: це понад 450 українських народних пісень, численні казки, рецепти народної медицини, описи традиційної культури та побуту. Найбільше пісень записано в Одесі від робітників і переселенців із різних регіонів України [4, с. 504].

Дослідник був прихильником комплексного підходу до вивчення Новоросійського краю, розробив програму збору етнографічних і юридичних даних, яка включала вивчення географії, антропології, духовного життя, фольклору та мистецтва. Він закликав записувати мелодії народних пісень, малювати орнаменти й танці, а також вивчати архітектуру. Завдяки його праці збережено значну частину культурної спадщини Півдня України. [4, с. 504].

Діяльність Маркевича сприяла утвердженню і розвитку етнографії як науки. Його праці вплинули на формування наукових підходів у вивченні фольклору. Його фольклорні збірки та історичні праці надихнули наступні покоління українських дослідників, таких як Пантелеймон Куліш і Тарас Шевченко [3, с. 110].

Етнографічна діяльність Миколи Маркевича залишила вагомий слід у науковій і культурній спадщині України. Його праці не лише зберігають багатство української народної творчості, але й слугують джерелом натхнення для сучасних дослідників.

Микола Маркевич відіграв ключову роль у становленні української етнографії, історії та фольклористики. Завдяки його кропітким зусиллям були зібрані унікальні зразки фольклору, які не лише фіксували багатство традицій, але й надихали сучасників і майбутні покоління дослідників.

Маркевич залишив величезний етнографічний спадок, який і надалі залишається важливим для української науки, культури й ідентичності, підкреслюючи невід'ємну цінність збереження історичної пам'яті та народної творчості.

Список використаних джерел

1. Блануца, А. . Маркевич Микола Андрійович: Політична енциклопедія : Парламентське видавництво. с. 423
2. Смолій, Ю. А. Пінчук. Київ: НАН України, Інститут історії України, 1995 р.
3. Качкан, В. А. Українське народознавство в іменах: навчальний посібник. Київ: Либідь, 1994 р.
4. Шалак, О. Маркевич Микола Андрійович: Українська фольклористична енциклопедія . Київ: ІМФЕ ім. М. Т.
5. Рильського НАН України, 2019. 502-503 с.
6. Ясь, О. В. Маркевич Микола Андрійович: Енциклопедія історії України . Київ: Наукова думка, 2009. Т.6, 512 с

***Torubara Viktoriia, a second-level of higher
education student, majoring in
014 Secondary Education (History)
Shapoval Larysa, Candidate of Historical
Sciences, Associate Professor of the
Department of History of Ukraine
V. G. Korolenko Poltava National
Pedagogical University***

Poltava

THE LIFE PATH OF ETHNOGRAPHER MYKOLA MARKEVYCH

Abstract. *The article highlights the life and scientific path of the prominent Ukrainian ethnographer, historian and folklorist Mykola Andriyovych Markevych. The author analyses his contribution to the preservation and study of the cultural heritage of the South of Ukraine, in particular Ukrainian folklore, songs and fairy tales. His scientific, teaching and public activities, participation in scientific societies and publications in periodicals are considered.*

Key words: *Mykola Markevych, ethnography, folklore, Ukrainian culture, the South of Ukraine, folk art, history, ethnography, archive, songs, fairy tales, cultural heritage.*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2025. 250 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції **«Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень»**, яка відбулася **29 квітня 2025 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Яковлєва Д. Є.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.